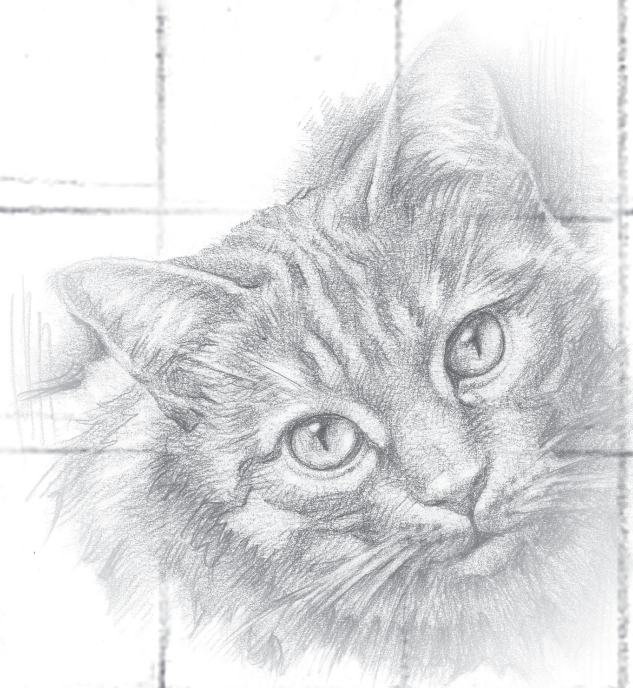
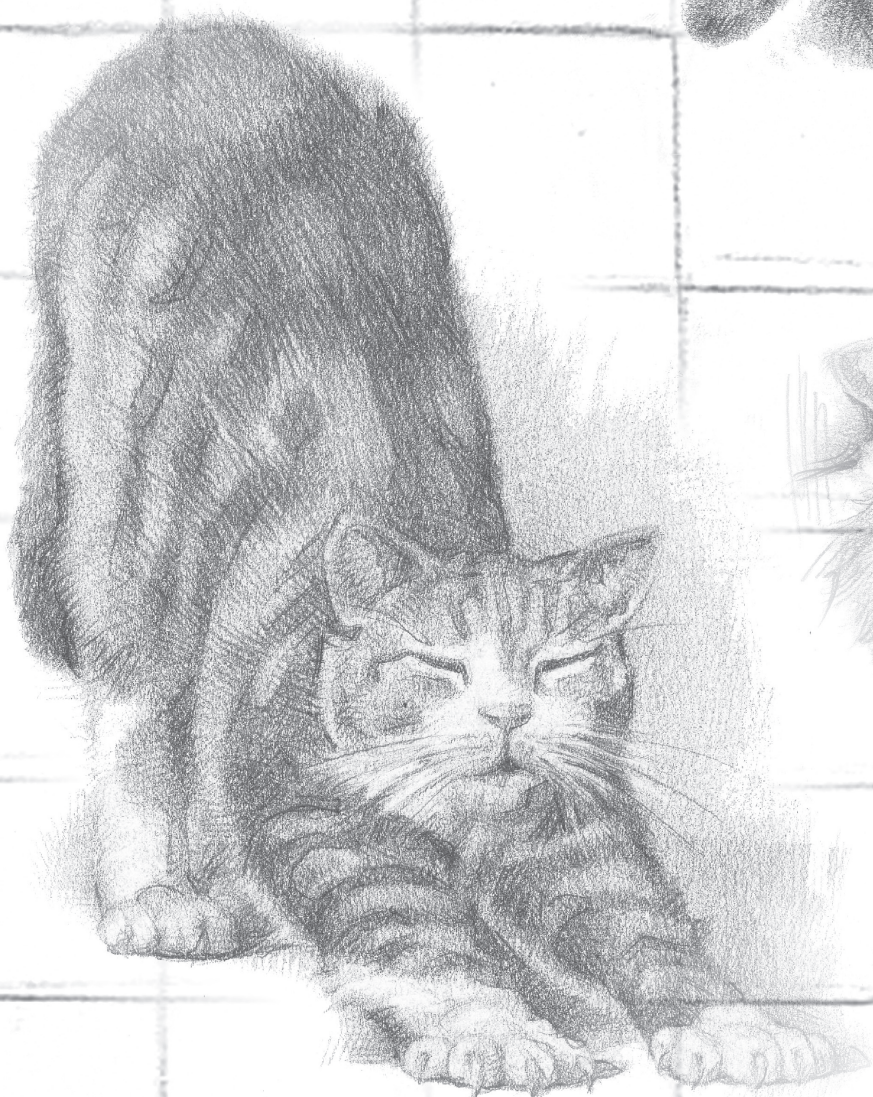
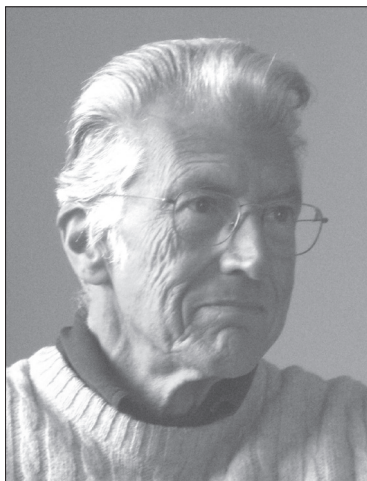


GIOVANNI CIVARDI

Tekenen met behulp van een raster

KATTEN





2015

Giovanni Guglielmo Civardi werd op 22 juli 1947 geboren in Milaan. Na zijn diploma in economie behaald te hebben, studeerde hij medicijnen en bezocht hij de Scuola del Nudo van de Accademia van Brera, waar hij zich heeft toegelegd op portrettekenen en de beeldhouwkunst. Civardi heeft ruim tien jaar lang illustraties voor kranten, tijdschriften en boekomslagen gemaakt. Hij heeft tentoonstellingen van zijn beeldhouwwerken georganiseerd en zijn anatomische kennis vergroot tijdens frequente verblijven in Frankrijk en Denemarken. Hij geeft al jaren cursussen anatomie en figuurtekenen en heeft zijn onderwijservaring in talloze boeken vastgelegd.

Het merendeel van zijn boeken is vertaald in onder andere het Engels, Frans, Spaans, Russisch, Duits en Japans. Momenteel woont en werkt Civardi in Milaan en Nice. Sinds 2014 worden enkele van zijn schetsboeken naar levend voorbeeld en de originele tekeningen voor veel van zijn boeken bewaard in het historische fonds van de Biblioteca dell'Accademia di Brera in Milaan. Veel van zijn illustraties en talrijke tekenstudies worden sinds 2017 bewaard in de Musei Civici van Milaan (verzameling Achille Bertarelli) in Castello Sforzesco.

Website: www.giovannicivardi.it – Instagram: @civardigiovanni

Ik draag dit boek op aan mijn moeder, Anselma Marchi, en aan mijn vader, Lino Civardi.

En aan Vanessa. *Lux cordis, lumen mentis.*

Het verlies is de diepste bron van het bestaan.

**KOS
M•S**

www.kosmosuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Modelli per Disegnare con griglia – Gatti*
© 2017 Il Castello s.r.l., Via Milano 73-75, 20010 Cornaredo, Milaan
© 2020 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen, onderdeel van VBK | media
Vertaling: Loes Brouwer-Giroldo
Vormgeving: Martine Bouwman

Kosmos Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

ISBN 978 90 439 2159 6
NUR 476

Inhoud

Inleiding	3
De anatomie	4
Uiterlijke kenmerken	6
Enkele tekenmethodes	10
Afbeeldingen: kattengalerie	12



Eugène Delacroix *Trois études de chats allongés*, 1843.
Potlood, 24,7 x 38,1 cm (Musée Delacroix, Parijs)

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, online-publicatie of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever kan echter aansprakelijk gesteld worden voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

Inleiding

De oude Egyptenaren beschouwden bepaalde dieren als de belichaming van de goden. Wanneer zo'n 'heilig' dier stierf, werd zijn lichaam met veel eerbied gebalsemd en begraven. De kat was een van deze dieren; hij vertegenwoordigde de godin Bastet, de beschermvrouw van de hemel en het huis. Ook andere volkeren uit het verre verleden, zowel in het Oosten als in het Westen, hebben van de kat, die een nuttig dier was voor de bewoners van het platteland, het symbolische en godsdienstige aspect overgenomen. Hij werd bijvoorbeeld gezien als de beschermheer van de graanschuren, hoeder van de heilige boeken, bron van het licht of de duisternis, begunstiger van het goed of het kwaad en bewaker van huis en haard. De kat is daarom veelvuldig gebruikt als onderwerp in de beeldende kunsten, vooral in het Oosten en in de kunsten die de natuur en de daarin levende wezens weergeven. De kat is altijd al gewaardeerd om zijn praktische nut, maar wordt ook bewonderd om zijn elegante houding, zijn behendigheid, zijn onafhankelijke karakter en zijn mysterieuze, afstandelijke blik die weinig onthult.

Ik heb ervoor gekozen de kat in dit boek te behandelen als 'katachtige'. Ik heb dus geen moeite gedaan om elk 'model' van mijn tekeningen te classificeren met gegevens over het ras, het soort vacht, of andere kenmerkende factoren. Ik heb me ertoe beperkt om 'katten te tekenen', meestal de heel gewone katten, zonder van dit boek een kattencatalogus te maken. Ik heb geprobeerd vooral simpele houdingen of acties vast te leggen, die soms statisch zijn en soms varianten van hetzelfde gedrag vormen. Aan de andere kant heeft elke kat natuurlijk zijn eigen uiterlijk en zijn eigen 'karakter' dat hem onderscheidt: daarvan kan men een 'portret' maken. Net zoals alle mensen behoren tot dezelfde soort, waarvan de varianten, de 'rassen' (of liever 'groepen'), worden benoemd, behoren alle huiskatten tot één soort waarvan (talloze) varianten, 'rassen' of 'variëteiten' bestaan.

De uiterlijke anatomie en de lichaamsbouw worden verborgen door de vacht (die dik, zacht en meer of minder lang is) en door de tekening op de vacht, die bestaat uit strepen en vlekken die dienen om de kat te camoufleren. Het is dus belangrijk om vooral het totale uiterlijk van de kat, zijn verhoudingen, het soort vacht, en de tekening aandachtig te bekijken, en dan met de anatomische basiskennis de benodigde aanvullingen te maken. De tekening van een dier kan een gedetailleerd werkstuk zijn of een meer elementaire, beknopte studie van de vormen of bewegingen van het dier (die eventueel later kan worden uitgewerkt aan de hand van een foto). Ook kan de kat zonder de omgeving en de achtergrond weergegeven worden, of juist deel uitmaken van zijn dagelijkse leefomgeving, de *habitat*.

Veel mensen vinden de kat een boeiend dier en als u hem gaat tekenen, zult u ongetwijfeld veel mogelijkheden hebben om een echt 'portret' te maken, misschien in opdracht van kattenliefhebbers of fokkers. De kennis van zijn vormen is bovendien een uitstekende voorbereiding voor het tekenen van de wilde leden van de familie van de katachtigen, die niet zo gemakkelijk te benaderen zijn.

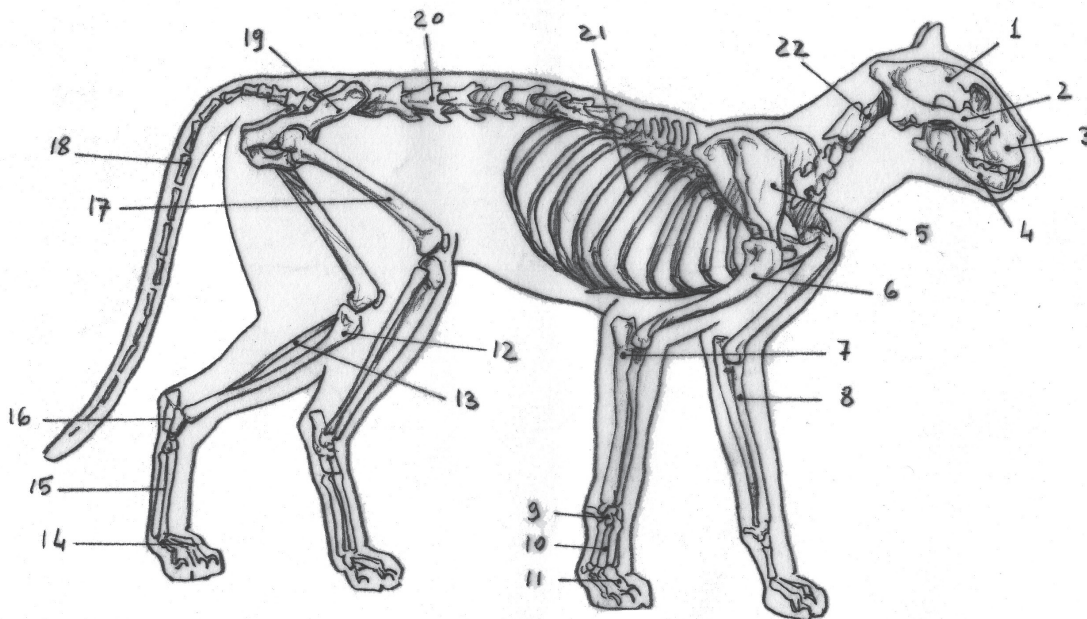


De anatomie

Om een dier op doeltreffende wijze weer te geven, moet u enige summiere kennis van zijn anatomische structuur hebben, vooral van de anatomie van zijn bewegingsapparaat. Dat is heel belangrijk voor de tekenaar, omdat het skelet van veel diersoorten over het algemeen niet goed zichtbaar is, omdat het wordt verborgen door de spieren die op hun beurt weer onder een dikke vacht zitten. De meer of minder dikke pels zelf is vaak gestreept of gevlekt om de kat te camoufleren. De kat is een vleesetend zoogdier uit de familie van de Felidae, de katachtigen. Hij jaagt dus op andere kleine dieren. Dankzij zijn lenige, wendbare lichaam kan hij zijn prooi onverwacht en geruisloos aanvallen, waarbij hij hem met zijn uitgeslagen nagels en zijn korte, sterke kaken vastgrijpt. Het lichaam van de kat is geschikt voor razendsnelle actie, maar de kat kan dit niet lang volhouden. Dankzij zijn soepele en buigzame skelet en gewrichten kan hij zichzelf helemaal oprollen of volledig uitstrekken, of een draai van 180 graden maken. Het lichaam van de kat heeft enkele karakteristieke eigenschappen. De snuit is bijvoorbeeld kort en de kop is klein in verhouding tot het lange lijf. Omdat de sleutelbeenderen klein zijn, kunnen de voorpoten zich in bijna alle richtingen bewegen. Door de sterke spieren van de achterpoten (die langer en steviger zijn dan die van de voorpoten) kan de kat verre en onverwachte sprongen maken. De buigzame staart helpt hem tijdens het hardlopen zijn evenwicht te bewaren en zijn lichaam bij een val om te keren.

BEENDEREN EN GEWRICHTEN

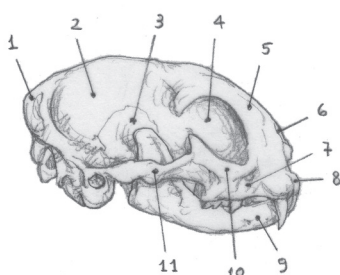
Het skelet bestaat uit twee delen: het *axiale* deel (kop, wervelkolom, borstkas) en het *appendiculaire* deel (voor- en achterpoten), die met elkaar verbonden zijn door de schoudergordel en de bekkengordel. De afzonderlijke beenderen zijn aan elkaar verbonden met gewrichten die afhankelijk van hun structuur meer of minder beweging mogelijk maken.



Voornaamste beenderen van het skelet:

- 1 – schedel
- 2 – jukbeen
- 3 – bovenkaak
- 4 – onderkaak
- 5 – schouderblad
- 6 – opperarmbeen
- 7 – ellepijp
- 8 – spaakbeen
- 9 – handwortelbeen
- 10 – middenhandsbeen
- 11 – vingerkootjes
- 12 – scheenbeen
- 13 – kuitbeen
- 14 – teenkootjes
- 15 – middenvoetsbeen
- 16 – voetwortelbeen
- 17 – dijbeen
- 18 – staartwervels
- 19 – bekken (darmbeen)
- 20 – lendenwervels
- 21 – ribben

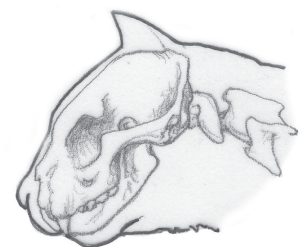
Botstructuur, rechterzijaanzicht.



Voornaamste beenderen van de schedel, rechterzijaanzicht en vooraanzicht:

- 1 – achterhoofdsbeen
- 2 – wandbeen
- 3 – slaapbeen
- 4 – oogkas

- 5 – voorhoofdsbeen
- 6 – neusbeen
- 7 – bovenkaakbeen
- 8 – snijtand
- 9 – onderkaakbeen
- 10 – jukbeen
- 11 – jukbeenboog



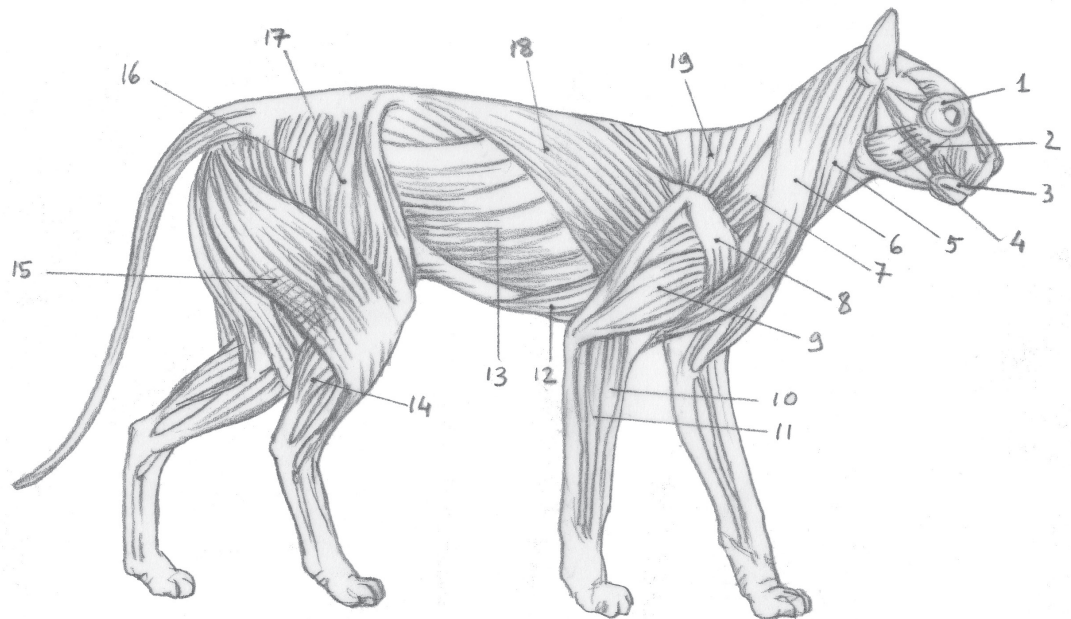
Verhoudingen tussen het oppervlak van de schedel en de dikte van de zachte weefsels (spierlagen, huid, enz.).

DE SPIEREN

De spieren van het bewegingsapparaat hebben verschillende vormen (plat, smal en rond, enz.). Het zijn willekeurige spieren, die elk bestaan uit een samentrekbare spierbuik (gestreept) en een aan de beenderen gehechte pees. Dieren bezitten ook veel dunne en oppervlakkig gelegen huidspieren (vooral op de kop, de hals en de rug). De voor de kat zo karakteristieke lenigheid en snelheid wordt veroorzaakt door bijzonder sterke spieren in de rug-lendezone en in de achterpoten (om te springen en te klimmen), in de schouders en de hals (om de prooi te grijpen en stevig vast te houden).

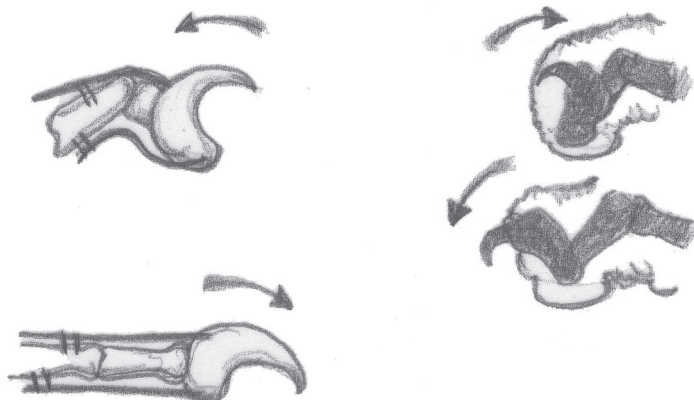
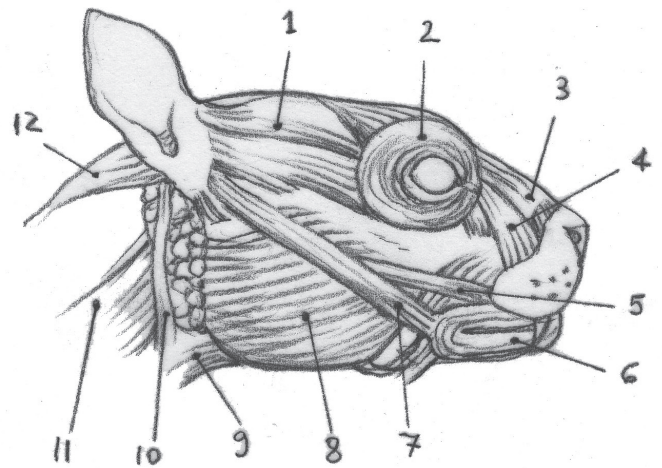
Oppervlakkige spierlaag, rechterzijaanzicht:

- 1 – oogkringspier
- 2 – jukspier
- 3 – mondkringspier
- 4 – wangkauwspier
- 5 – borstbeen-kopspier
- 6 – voorpoot-kopspier
- 7 – m. omotransversarius
- 8 – deltapspier
- 9 – driehoofdige armstrekker
- 10 – radiale handbuiger
- 11 – laterale tenenstrekker
- 12 – diepe borstspier
- 13 – buitenste schuine buikspier
- 14 – driehoofdige kuitspier
- 15 – tweehoofdige dijspier
- 16 – bilsieren
- 17 – spanner peesblad bovenbeen
- 18 – brede rugspier
- 19 – monnikkapspier



Voornaamste spieren van de kop (rechterzijaanzicht):

- 1 – slaapspier en m. frontoscutularis
- 2 – oogkringspier
- 3 – neusspier
- 4 – m. levator labii superioris alaeque nasi
- 5 – m. levator labii superioris
- 6 – mondkringspier
- 7 – jukspier
- 8 – wangkauwspier
- 9 – m. sternohyoideus
- 10 – m. parotido-auricularis
- 11 – voorpoot-kopspier
- 12 – m. cervico-auricularis



Schematische weergave van de nagels, ingetrokken en uitgeslagen.

Enkele tekenmethodes

Er zijn bijna evenveel tekenmethodes, -technieken en -stijlen als er handschriften bestaan: van de objectieve, analytische en beschrijvende tekening tot de kernachtige, gevoelsmatige tekening, van potlood tot inkt, van de geduldig uitgewerkte tekening tot de snel neergezette schets. Het is bij het tekenen van dieren erg belangrijk om het gevoel van vitaliteit en soepelheid over te brengen door een techniek en stijl te gebruiken die geschikt zijn voor een snel, 'vrij' werkstuk dat zich toespitst op de expressiviteit van het tekenen. Het lijkt mij nuttig hier de aandacht te vestigen op twee werkwijzen die soms tegenstrijdig zijn, maar elkaar vaker aanvullen, vooral als natuurlijke, biologische vormen worden getekend. Bij de lijntekening moeten de vormen, de 'opbouwende' structuren, de contouren en de profielen worden geanalyseerd: het is het resultaat van een observatiewijze die lijnen probeert te zien waar die in werkelijkheid niet bestaan, maar die het mogelijk maken om de verhoudingen tussen de afzonderlijke lichaamsdelen te bepalen. Bij de toontekening wordt de lichaamsomvang echter neergezet door alleen gebruik te maken van de variaties in de tonen van het clair-obscur, waarvan de grenzen niet getekend zijn, maar worden aangegeven door het meer of minder intense contrast van de toonwaarden. Omdat de twee methodes zijn gebaseerd op de *manier* van waarnemen, kan men toch alle traditionele grafische technieken gebruiken: 'scherp' gereedschap (grafiet, pen, enz.) is het geschiktst voor de lijntekening en dikker gereedschap (houtschool, penseel, enz.) voor de toontekening.



Lijntekening



Toontekening

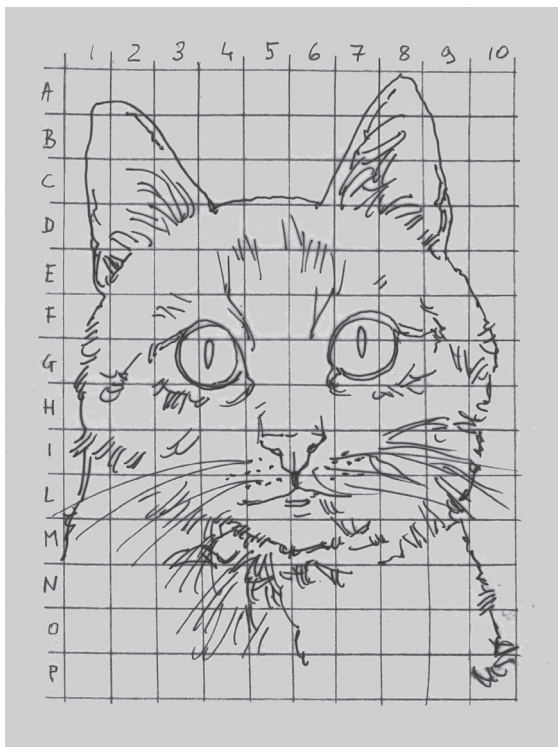
ENKELE VEREENVOUDIGE STRUCTUREN

Elke kunstenaar vindt door oefening en ervaring zijn eigen manier om de vormen weer te geven: sommige beginnen met het uiterlijk van wat ze willen afbeelden, andere onderzoeken liever eerst de structurele, constructieve lijnen: een soort 'skelet' dat helpt om de beste verhoudingen tussen de lichaamsdelen of van de hele vorm of actie te bepalen. De eenvoudige tekeningen hieronder geven enkele suggesties voor de weergave van de vormen van de kat. Het is bijvoorbeeld mogelijk de structurele lijnen van de verhoudingen tussen de poten en de wervelkolom te bepalen of de voornaamste punten van de gewrichten weer te geven. U kunt echter ook de kleine variaties in de omtrek van de kop, die meestal rond, maar bij sommige rassen ovaal of driehoekig is, aangeven.

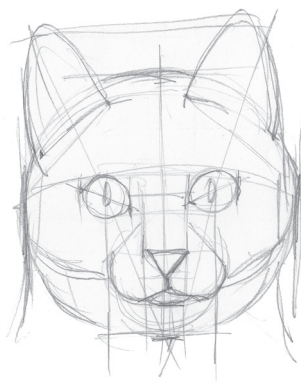


Afbeeldingen: kattengalerie

Zo gebruikt u dit boek. De in dit deel afgebeelde tekeningen (van blz. 12 t/m 80) zijn bedoeld als inspiratiebron en als oefeningen om de verhoudingen en vormen van de kat, zowel stilstaand als in beweging, goed te leren bestuderen. De tekenstijl die ik daarbij gebruik heb, is tamelijk 'neutraal': hij bestaat uit een clair-obscur met zachte lijnen, waarmee het aanzien van de zachte vacht weergegeven wordt. Ook blijkt hieruit mijn bedoeling om alleen de objectieve elementen van elke figuur af te beelden. Ik laat daarmee aan degene die hem wil natekenen de keus om deze gegevens als basis te gebruiken en zijn eigen grafische vertolking te geven, volgens de stijlen en technieken die hij het geschiktst acht of het meest vindt passen bij zijn eigen esthetische voorkeuren. Elke figuur is vergezeld van een snelle voorstudie van de voornaamste tonen en hun verhoudingen: deze studies zijn in korte tijd gemaakt, met een erg zacht potlood en in een veel vrijere stijl (bijna als een schets of een visuele 'aantekening') dan de verder uitgewerkte en meer overdachte tekening. De ene soort tekening is dus een soort 'emotieve versie' van het observatieproces en de andere een 'standaardversie'. De drie uitvoeringsfasen zijn dus niet zozeer uitvoerende stappen, maar eerder 'bezinningsstappen' voor het waarnemen van enkele kenmerken van de vorm en de structuur van de kat. In fase 1 worden bijvoorbeeld met enkele lichte strepen de totale afmetingen van de kat, de ruimte die hij op het blad inneemt en zijn activiteit weergegeven. In fase 2 worden summier (door te proberen in te schatten hoe die er onder de vacht uitziet) de dragende structuur van de kat, zijn grootste onderdelen en de richting van de voornaamste assen bestudeerd. In fase 3 worden de schaduwen aangebracht die nodig zijn voor de vormgeving van de omvang, en worden de variaties in de clair-obscurtonen aangebracht. Het raster wordt meestal op de oorspronkelijke afbeelding getrokken, maar ik heb calqueerpapier gebruikt en daarop alleen de hoofdlijnen van het lichaam, die voldoende zijn om de tekening verder uit te werken, overgetrokken.



Stap 1: afmetingen



Stap 2: structuur en verhoudingen



Stap 3: omvang en schaduwen



W
19x11 2016

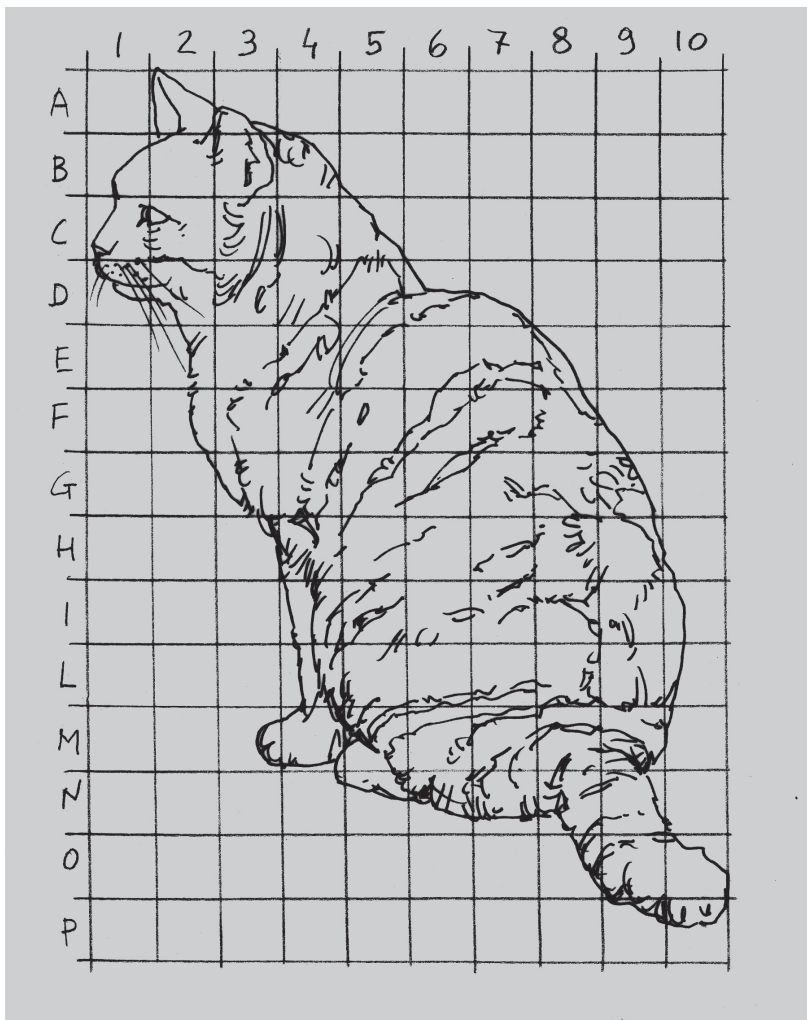


2B Lijnstudie

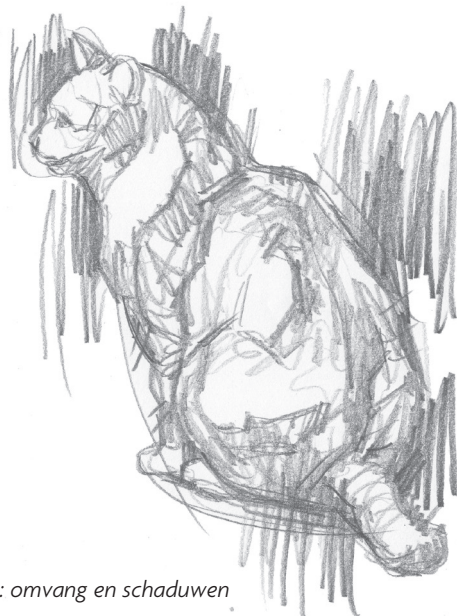


Toonstudie

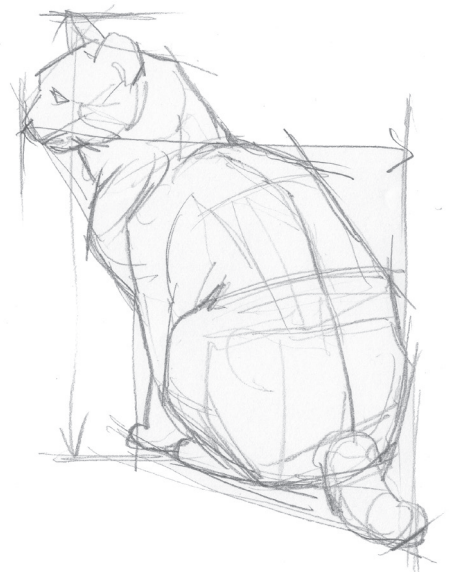
Techniek en methode. Het merendeel van de meest gedetailleerde tekeningen in dit deel van het boek is uitgevoerd met grafiet (HB en B) op papier (15 x 21 cm), dus in zwart en wit. De toonstudies bij vrijwel elke figuur zijn echter uitgevoerd met zachtere grafiet (ronde staafjes 4B en 6B) op groter papier (21 x 28 cm). De kleur verzacht in hoge mate de tooncontrasten van de tekening. Het raster dat bij elke figuur is afgebeeld kan dienen als leidraad (na het ook in de gewenste afmetingen op de drager te hebben overgetrokken) om de belangrijkste contouren van het kattenlichaam na te tekenen. Nadat u de totale afmetingen summier hebt aangegeven, bestaan de volgende uitwerkingsfasen uit de controle van de verhoudingen, de bepaling van de 'vlakken' waaruit het dier bestaat en de verdeling van de tonen van het clair-obscur.



Stap 1: afmetingen



Stap 3: omvang en schaduwen

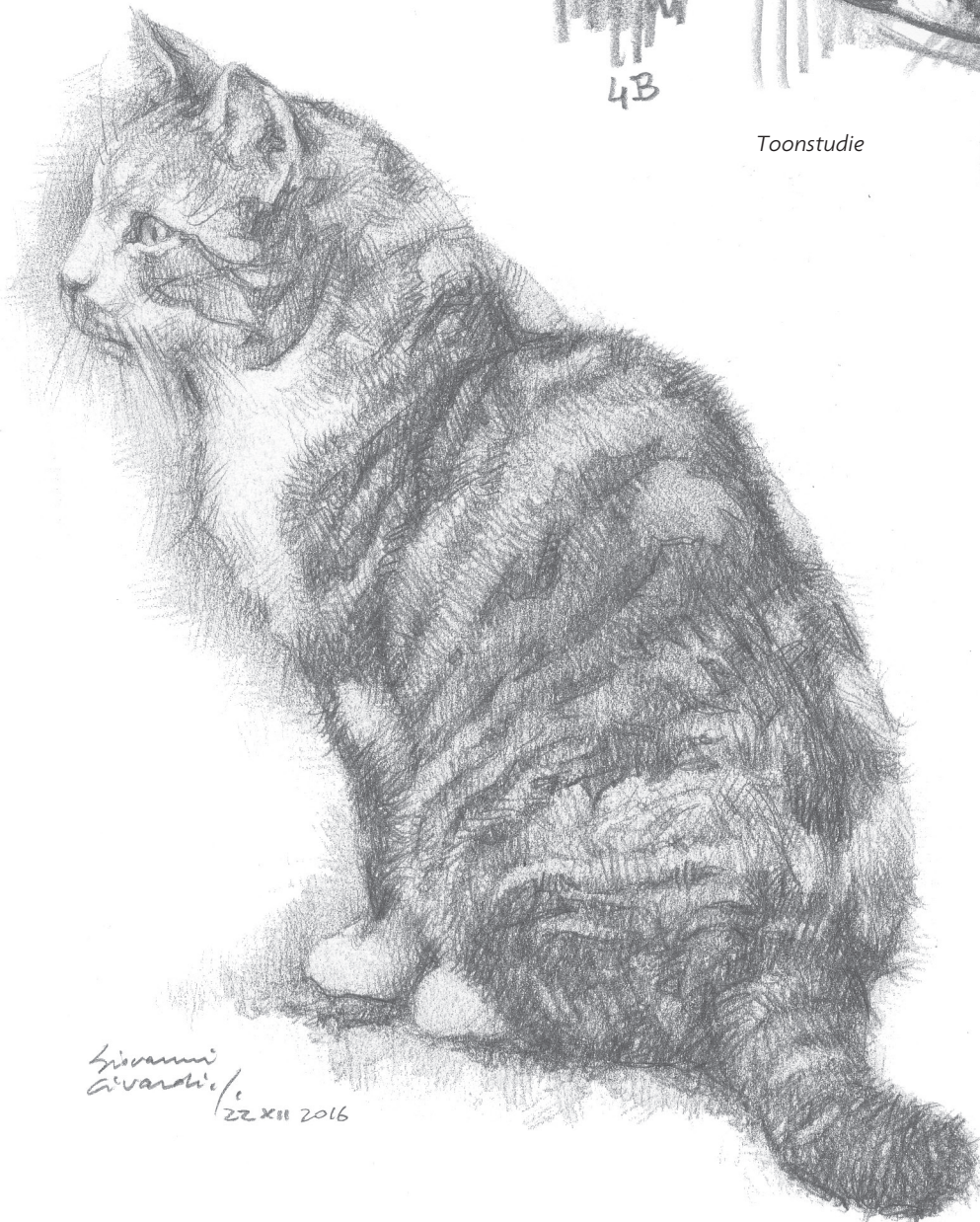


Stap 2: structuur en verhoudingen

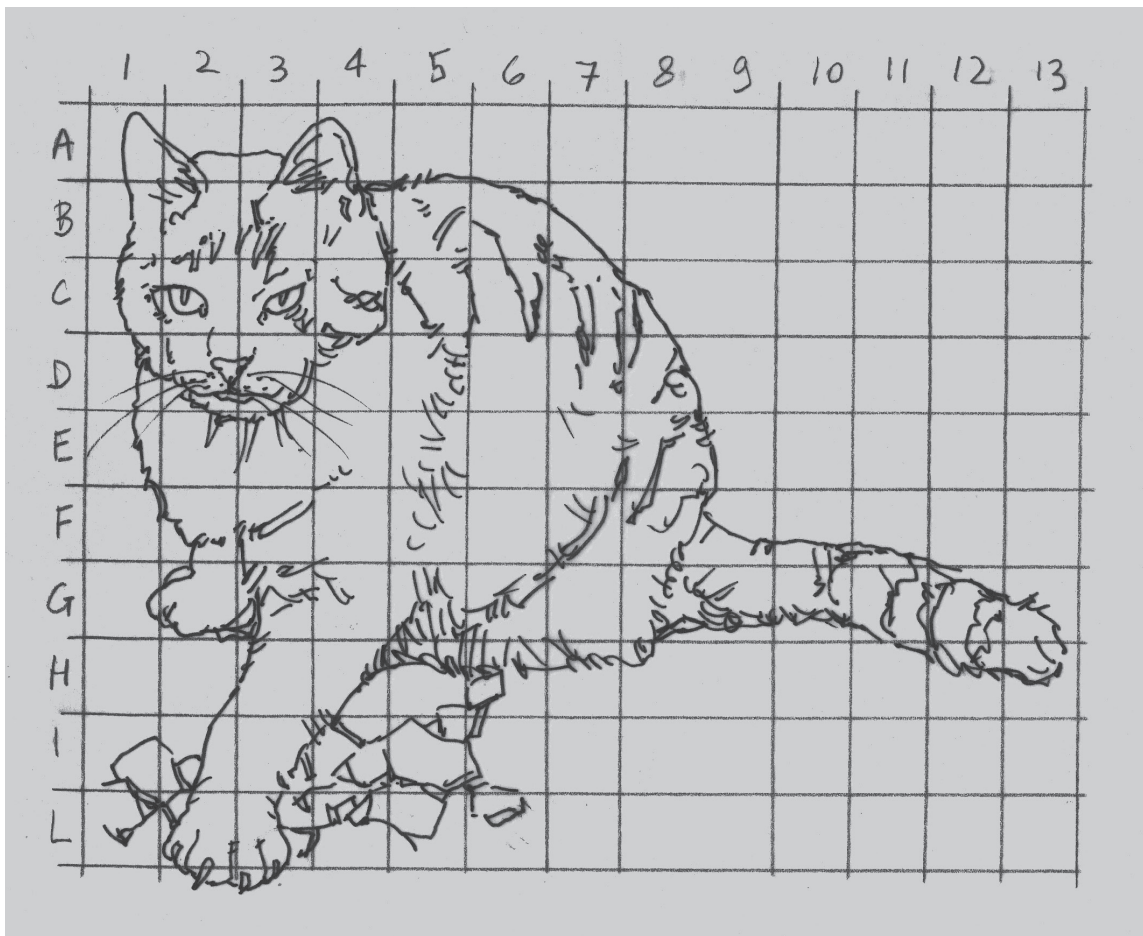


4B

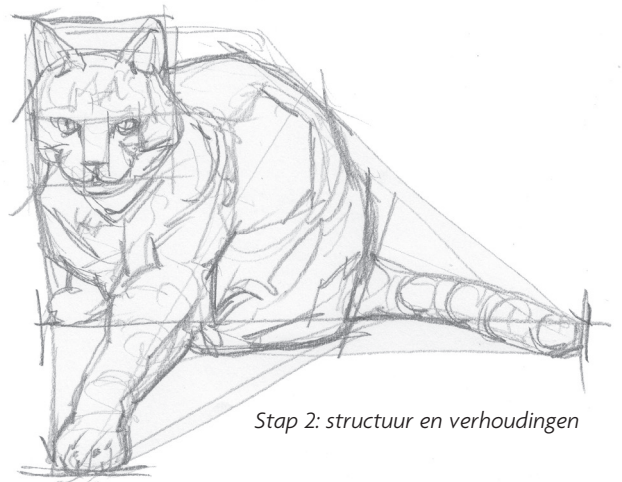
Toonstudie



Giovanni
Givardis /
22 x 00 2016



Stap 1: afmetingen



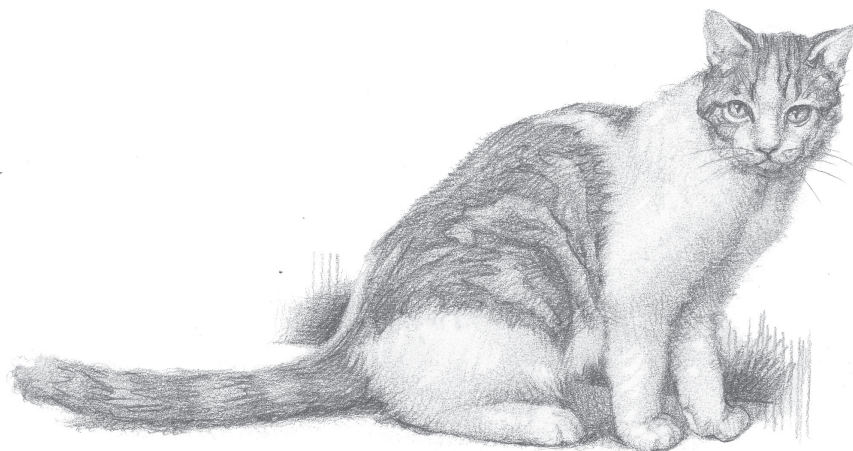
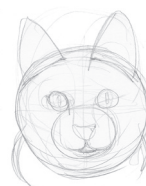
Stap 2: structuur en verhoudingen



Stap 3: omvang en schaduwen

KATTEN

In deze nieuwe serie van de Italiaanse kunstenaar Giovanni Civardi leer je stap voor stap modeltekenen met behulp van handige rasterlijnen. Naast de techniek en werkwijze komen onder andere de afmetingen, verhoudingen, structuur en schaduwen van het onderwerp aan bod. Bovendien bevat het boek een uitgebreide modellengalerie met eindeloos veel voorbeelden. Zo wordt realistisch natekenen makkelijker en leuker!



9 789043 921596

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
MOS**

NUR 476

Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen